

4. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса. М., 1968. – Т. 2.

5. Антонов И.А. Нравственно-правовые критерии уголовно-процессуальной деятельности следователей. СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2003. 236 с.

6. Стахівський С.М. Слідчі дії як основні засоби збирання доказів: [Науково-практичний посібник]. – К.: Атіка, 2009. 64 с.

Шиян Анатолій Григорович,
старший викладач кафедри
кримінально-правових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ДЕЯКІ СЛІДЧІ ПОМИЛКИ ПРИ ОГЛЯДІ ЗБРОЇ ЯК ПІДСТАВИ ДЛЯ ВИЗНАННЯ ОТРИМАНИХ ДОКАЗІВ НЕДОПУСТИМИМИ

Однією із слідчих (розшукових) дій, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК), є огляд, який проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення. Відповідно до положень ст.ст. 237, 238 КПК об'єктами огляду можуть бути місцевість, приміщення, труп, речі та документи [1].

Досить часто до відкриття кримінального провадження (в разі проведення огляду місця події у невідкладних випадках) або безпосередньо під час досудового розслідування слідчим, дізнавачам приходиться оглядати предмети, які надалі за результатами судово-балістичної експертизи визнаються вогнепальною зброєю. На жаль, як засвідчує аналіз слідчої та судової практики, при оглядах таких речей слідчі і дізнавачі, а також задіяні спеціалісти допускають грубі порушення вимог кримінального процесуального закону, які для судів нерідко стають підставами для визнання отриманих результатів недопустимими доказами.

На деяких із них є необхідність звернути відповідну увагу.

1. Під час проведення оглядів предметів, які визнаються вогнепальною зброєю, порушуються положення ч. 2 ст. 104 КПК, яка зобов'язує зазначати в описовій частині протоколу отримані в результаті процесуальної дії відомості, важливі для цього кримінального провадження, в тому числі виявлені та/або надані речі і документи. Всупереч цим положенням, слідчі і спеціалісти-криміналісти під час огляду травматичної зброї, переробленої під вогнепальну, маючи всі можливості для встановлення факту наявності чи відсутності в каналі

ствола стаціонарного (нез'ємного) захисного елемента (перетинки), що перешкоджає проведенню пострілів кінетичними снарядами, даний факт не встановлюють і не фіксують його в протоколі. Такі порушення дають підстави стороні захисту ставити під сумнів отримані результати.

2. Поширеними в слідчій практиці є порушення вимог кримінального процесуального закону щодо обов'язку фіксування у протоколі огляду ознак, які індивідуалізують зброю і дають можливість її ідентифікувати. Так, не завжди встановлюються вага і розміри зброї, її складових частин, неточно або неповно чи з помилками вказуються маркування, що містяться на них. Допускаються розбіжності в ідентифікаційних ознаках зброї, зафіксованих в протоколах огляду, з тими, які зазначені в постановках про призначення судово-балістичної експертизи. Таке легковажне ставлення надалі призводить до того, що відображені в згаданих процесуальних документах відомості суттєво відрізняються від тих, які встановлюються експертом під час експертизи і фіксуються у складеному ним висновку. Адже експерт, як правило, завжди прискіпливо оглядає і скрупульозно описує всі надані для дослідження об'єкти.

Так, наприклад, у одному з кримінальних проваджень у протоколі огляду слідчий тільки зазначив, що «Вказаний предмет (тобто пістолет – авт.) має маркування Ca1 9 mm PA». Складаючи постанову про призначення судово-балістичної експертизи, в описовій і резолютивній частині даного документу слідчий відносно цього пістолета вказав інші, відмінні від зазначених у протоколі огляду відомості, а саме: «Предмет, схожий на пістолет має маркування Ca1 9 mm P.A Knallpatrone». Натомість, під час проведення судово-балістичної експертизи пістолета експерт у висновку вказав інші його ідентифікаційні ознаки, які суттєво відрізнялися від тих, що були зазначені слідчим у протоколі огляду і постанові про призначення експертизи, а саме: «На деталях пістолета наявні маркувальні позначення: з лівої сторони затвора: «RÖHM RG 88 Germany CAL 9 mm P.A. Knallpatrone» - фірма виробник, модель пістолета, країна-виробник, калібр пістолета та «РТВ 670» - клеймо пістолета вписаного в коло; з лівої сторони приливу рамки: технологічні клейма, «КК» та «0339734» - заводський серійний номер пістолета. Ця та інша подібна документально-інформаційна суперечливість стала основою для висновку суду про відсутність підстав беззаперечно стверджувати, що саме ті предмети, які були начебто вилучені у обвинуваченого, передавалися на експертизу та є вогнепальною зброєю. В кінцевому рахунку зазначені порушення (в сукупності з іншими) стали підставою для винесення судом виправдувального вироку [2].

Практично подібні недоліки у процесуальному оформленні вилученої зброї стали підставою для скасування прийнятого судового рішення й по іншому кримінальному провадженню. Так, Касаційний

кримінальний суд Верховного Суду в постанові від 15 квітня 2020 року (справа № 753/21466/18, провадження № 51-5138км19) констатував: «Водночас апеляційним судом не надано жодної оцінки доводам апеляційної скарги захисника з приводу численних істотних порушень вимог кримінального процесуального закону, допущених під час збирання доказів та фіксування процесуальних дій на досудовому розслідуванні, у тому числі й щодо відсутності ідентифікації та неналежного упакування знайдених під час обшуку за місцем проживання ОСОБА_1 пістолетів, що ставить під сумнів факт передачі на судово-балістичну експертизу саме їх. ... За таких обставин апеляційний розгляд кримінального провадження не можна визнати проведеним з достатньою повнотою, а сформульовані апеляційним судом висновки про доведеність винуватості ОСОБА_1 за ч. 1 ст. 263 КК України слід вважати передчасними» [3].

3. Подібне ставлення слідчі демонструють і до виявлених на зброї слідів, які мають значення у кримінальному провадженні. Особливо це стосується слідів пальців рук. Аналіз протоколів огляду свідчить, що слідчі в більшості випадків у них не зазначають: а) розміри слідів пальців рук; б) типи папілярних візерунків, які відобразились у цих слідах; в) конкретні місця виявлення слідів пальців рук на зброї; г) розміри і колір липучих стрічок, на які перекопійовано сліди пальців рук; д) як пронумеровано ці липучі стрічки тощо.

4. Ігноруються вимоги ч. 3 ст. 105 КПК, якими визначено, що додатки до протоколів повинні бути належним чином виготовлені, упаковані з метою надійного збереження, а також засвідчені підписами слідчого, прокурора, спеціаліста, інших осіб, які брали участь у виготовленні та/або вилученні таких додатків. Всупереч цим вимогам вилучена зброя, а також виявлені на ній сліди належним чином не упаковуються, не завжди засвідчуються підписами тих, хто здійснював огляд зброї, а також брав участь у ньому. Знову ж таки, зазначені порушення ставлять під сумнів достовірність отриманих фактичних даних, слугують підставами для їх визнання недопустимими доказами [2].

Ці, а також інші подібні факти грубих порушень вимог кримінального процесуального закону огляду зброї, які залишилися за рамками даної доповіді, свідчать про те, що фаховий рівень підготовки слідчих є досить низьким і він потребує постійного удосконалення.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: *чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 3 серп. 2020 року*. К.: ПАЛИВОДА А.В., 2020. 452 с.

2. Вирок Амур-Нижньодніпровського районного суду м. Дніпропетровська від 23 квітня 2021 року у справі № 932/3037/20 (1-кп/199/217/21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96528023>

3. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 15 січня 2020 року у справі № 753/21466/18 (провадження № 51-5138км19). URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/88815747>

Щудро Анатолій Євгенович,
кандидат технічних наук,
судовий експерт СБО ЛКВД
Дніпропетровського НДЕКЦ

СПОСОБИ НАНЕСЕННЯ МАРКУВАНЬ НА МЕТАЛЕВИХ ВИРОБАХ

Необхідність у відновленні змінених і знищених маркувальних позначень виникає при розслідуванні крадіжок транспортних засобів, антикваріату, незаконного придбання зброї, автотехніки, виробів з дорогоцінних металів і т.п. Як правило, маркувальні позначення знищують, а нові маркування наносять на місці старих.

У зв'язку з цим, одним із першочергових завдань, що дозволяють встановити факт зміни маркувальних позначень є розуміння процесів, які відбуваються при нанесенні та видаленні ідентифікаційних маркувань на різних виробках.

При нанесенні рельєфних знаків відбувається деформація поверхневого шару зі створенням наклепу по периметру рельєфних знаків із зміною внутрішньої структури матеріалу.

При дослідженні рельєфних знаків використовується як трасологічні, так і матеріалознавчі знання, тому надалі розглянемо основні способи нанесення рельєфних знаків.

Нанесення маркування на виробках в процесі їх виробництва може здійснюватися одним з таких основних способів: штампуванням; гравіюванням (яке може бути електричним, лазерним, механічним або ручним); відливанням; травленням (хімічним або електрохімічним); випалюванням[1, 2].

Штампування один із способів обробки матеріалів і виробів, при якому форма виробу визначається формою штампу. Штамп складається з пуансону, який безпосередньо діє на виріб, та матриці - нерухомої частини штампу, на якій розміщується виріб. Дзеркальне зображення маркувального позначення в цьому випадку має бути виконано у вигляді виступів на робочій частині пуансона. При тиску пуансона на виріб маркувальні знаки набувають нормального вигляду. Штампуванням наносять позначення на вироби з металів і сплавів, деревини та деревостружкових матеріалів, різних полімерів і т.д.